



ร่องรอย มลายูกลับถิ่น นอกแผ่นดิน กลับถิ่น

กรณีศึกษามุสลิมบ้านบ่อตรู
ตำบลบ่อตรู อำเภอระโนด
จังหวัดสงขลา

โดย: สามารถ สาเริ่ม

สารสังเขป

บ้านบ่อตรู ตำบลบ่อตรู อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา มีหลักฐานการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นอย่าง ชั่วชุมชนบ้านบ่อตรู เป็นชุมชนของคนมุสลิมที่ใช้ภาษาไทย ถิ่นได้เป็นภาษาแม่เรียกตนเองว่าคนแขก¹ ถือเป็นชุมชน คนแขกแห่งเดียวของอำเภอระโนด คนแขกในหมู่บ้านแห่งนี้มีบรรพบุรุษเป็นชาวมลายูกลับถิ่น แม้ว่าจะไม่หลงเหลือ การใช้ภาษามลายูแล้วในชุมชนแต่ยังพบการใช้ระบบคำ เรียกเครือญาติของคนแขกที่ยังคงมีร่องรอย ของความเป็น มลายูกลับถิ่นอย่างเด่นชัด แตกต่างไปจากชุมชนคนแขก อื่น ๆ ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อีกทั้งเป็นชุมชนที่ปรากฏ ดำเนินการสร้างพระบรมธาตุเมืองนครศรีธรรมราชที่ เกี่ยวข้องกับมลายูกลับถิ่น

คำสำคัญ: มลายูกลับถิ่น คนแขก บ้านบ่อตรู เจ๊ะเวาะ

บ้านบ่อตรู ตั้งอยู่ที่ หมู่ 1 ตำบลบ่อตรู อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา ณ หมู่บ้านแห่งนี้มีชาวมุสลิมที่เรียกตนเองว่าคนแขกใช้ภาษาไทยถิ่นใต้เป็นภาษาแม่ ผู้เขียนรู้จักหมู่บ้านแห่งนี้สืบเนื่องจากเมื่อเดือนธันวาคมปี 2562 ผู้เขียนได้เข้าทำงานในโครงการบัณฑิตอาสา ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ จากการสำรวจพบว่าที่บ้านบ่อตรูแห่งนี้เป็นหมู่บ้านคนแขกขนาดใหญ่ ผู้เขียนจึงเดินทางมาที่หมู่บ้านแห่งนี้เป็นประจำโดยเฉพาะเพื่อไปประกอบศาสนกิจละหมาดวันศุกร์ ที่หมู่บ้านแห่งนี้มีคำเรียกเครือญาติที่แตกต่างกับหมู่บ้านของผู้เขียน ด้วยข้อค้นพบนี้จึงนำมาสู่การเก็บข้อมูลภาคสนามเมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ.2566 โดยการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในชุมชนแห่งนี้ มีรายชื่อดังนี้ 1.นายอับดุลเลาะห์ นิยมเดชา อายุ 76 ปี 2.นางห่อมี๊ะ นิยมเดชา อายุ 60 ปี และ 3.นายอาหมัด นิยมเดชา อายุ 57 ปี จึงได้รับรู้ข้อมูลว่า คนแขกบ้านบ่อตรูมีบรรพบุรุษเป็นชาวมลายูกลันตันปัจจุบันเป็นรัฐหนึ่งของประเทศมาเลเซีย

ตำนานเรื่องเล่าที่มาของชื่อบ้านบ่อตรู

ปัจจุบันชื่อทางการของหมู่บ้านแห่งนี้เรียกว่า “บ่อตรู” แต่คนในชุมชนโดยเฉพาะผู้สูงอายุเรียกหมู่บ้านตนเองว่า “บ้านบ่อโต๊ะ”² จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ของหมู่บ้าน “นายอับดุลเลาะห์ นิยมเดชา” ปัจจุบันอายุ 67 ปี เมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ.2566³ ให้ข้อมูลสรุปได้ว่า

บ้านบ่อตรูนั้นชื่อดั้งเดิมเรียกว่า “บ้านบ่อโต๊ะ” (โต๊ะ ในภาษาไทยถิ่นใต้หมายถึงใส่ลงไป) ปัจจุบันชื่อที่คนในชุมชนเรียกคือบ้านบ่อโต๊ะเพี้ยนมาจากบ่อโต๊ะ ส่วนชื่อทางการคือบ้านบ่อตรู โดยชื่อดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับตำนานการสร้างพระบรมธาตุของนครศรีธรรมราช โดยเมืองกลันตันอันเป็นหนึ่งใน



ภาพ 1 ภาพถ่ายมุมสูงบ้านบ่อตรู ตำบลบ่อตรู อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา ชุมชนตั้งอยู่ริมทะเลอ่าวไทยบนคาบสมุทรสทิงพระ เป็นชุมชนขนาดใหญ่ บริเวณที่เป็นบ่อน้ำกึ่งในภาพดั้งเดิมคือทุ่งนาของหมู่บ้าน
ที่มา: สรุเชษฐ์ แก้วสกุล



ภาพ 2 นายอับดุลเลาะห์ นิยมเดชา ปราชญ์ของบ้านบ่อตรูกำลังบอกเล่าของข้อมูลความเป็นมาของบ้านบ่อตรู
ที่มา: สามารถ สาเริ่ม

ในเมืองบิหารของเมืองนครศรีธรรมราชและนำทรัพย์สินสมบัติมาร่วมสร้างพระบรมธาตุนครศรีธรรมราชหลายเที่ยวด้วยกัน และในเที่ยวสุดท้ายนั้น ได้ส่งเรือมาสองลำ ลำหนึ่งบรรทุกเงินหนึ่งลำบรรทุกทอง เมื่อมาถึงบริเวณที่เป็นบ้านบ่อตรูได้เกิดลมมรสุม จำเป็นต้องขึ้นพักบนฝั่งซึ่งกินเวลาหลายเดือน เมื่อหมดลมมรสุมปรากฏมีคณะชาวกลันตันที่ได้เดินทางไปร่วมสร้างพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช ในครั้งก่อนหน้าเดินทางกลับมาเจอกับคณะนี้ ที่จอดแวะพักอยู่ นี่จึงได้แจ้งข่าวว่า การสร้างพระบรมธาตุสำเร็จเรียบร้อยแล้ว เมื่อได้ทราบดังนั้น จึงพากันขุดบ่อขึ้นสองบ่อสำหรับฝังทรัพย์สินสมบัติที่ตั้งใจจะนำไปใช้ในการสร้างพระบรมธาตุแต่ไปไม่ทันการฝังลงไป บ่อหนึ่งใส่เงิน บ่อหนึ่งใส่ทอง แล้วร่ายมนต์คาถากำกับไว้ ปัจจุบันบ่อทั้งสองยังคงมีอยู่ที่บ้านบ่อตรู โดยเรียกบ่อตรูเงิน มีลักษณะเป็นบ่อดินไม่มีการก่ออิฐรอบ ๆ บ่อดังห่างจากมัสยิดสากลอิสลาม มัสยิดประจำบ้านบ่อตรูไปทางทิศเหนือประมาณ 1 กิโลเมตร ส่วนบ่อตรูทองมีการก่ออิฐรอบบ่ออยู่ห่างจากมัสยิดประมาณ 300 เมตร กล่าวกันว่าชาวกลันตันบางส่วนเดินทางกลับและบางส่วนตั้งรกรากอยู่ที่บริเวณบ้านบ่อตรูแห่งนี้ และเป็นบรรพบุรุษของคนในชุมชน

หลักฐานการมีอยู่ของชาวมลายูกลันตันที่เก่าที่สุด

จากตำนานข้างต้นจะเห็นได้ว่าชาวมลายูกลันตันได้เข้ามาตั้งรกรากบริเวณบ้านบ่อตรูตั้งแต่สมัยศรีวิชัยในช่วงเวลาดังกล่าวชาวมลายูกลันตันยังคงนับถือศาสนาพุทธ หลักฐานที่บันทึกไว้อย่างชัดเจนว่าบ้านบ่อตรูมีชุมชนตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 อยู่ในในรายงานพระสฤษดีพจนกรณ์ ซึ่งว่าด้วยตรวจแหลมมลายูในพระราชอาณาเขต ร.ศ.113 (พ.ศ.2437) บันทึกไว้ว่า



ภาพ 3 บ่อตรูเงินมีลักษณะเป็นบ่อดิน เป็นบ่อน้ำที่มีตำนานเล่าสืบต่อกันมาในหมู่บ้านว่าชาวกลันตันสมัยศรีวิชัยเป็นผู้ทำขึ้นเพื่อฝังทรัพย์สินสมบัติที่นำมาสร้างพระบรมธาตุเมืองนครศรีธรรมราช หลังจากทราบข่าวว่าพระบรมธาตุสร้างเสร็จไปแล้ว
ที่มา: สามารถ สาเริ่ม



ภาพ 3 บ่อตรูทอง ก่อด้วยอิฐในอดีตคนในหมู่บ้านจะนำน้ำจากบ่อนี้ปัจจุบันอยู่ในสภาพร้างมีการไถดินลงไปและนำกระเบื้องปิดปากบ่อไว้ป้องกันอันตรายที่จะมีคนตกลงไป เป็นบ่อน้ำที่มีตำนานเล่าสืบต่อกันมาในหมู่บ้านว่าชาวกลันตันสมัยศรีวิชัยเป็นผู้ทำขึ้นเพื่อฝังทรัพย์สินสมบัติที่นำมาสร้างพระบรมธาตุเมืองนครศรีธรรมราช หลังจากทราบข่าวว่าพระบรมธาตุสร้างเสร็จไปแล้ว
ที่มา: สามารถ สาเริ่ม

“...บ้านบ่อโตะ 1 บ้าน 77 เรือนอยู่ในเขตการปกครองของหลวงระโนด...” (ทายาทตระกูลรัตนปราการร่วมกับสถาบันทักษิณคดี.2528.น.ไม่ระบุ)

และมีหลักฐานบันทึกไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นชุมชนที่มีคนแขกอาศัยอยู่ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นอย่างน้อย ดังปรากฏในจดหมายระยะทางไปตรวจราชการแหลมมลายู รศ. 121 พ.ศ.2445 พระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ มีความว่า

“...แต่วัดล้อมลงมาถึงทางโทรเลข 20 นาที เลียบหาดทรายมา 5.05 ถึงที่พักบ่อโตะ มีราษฎรมาคุมมากแต่ตัวแต่ล้วนสีสรรพเนนแขกมาก มีโนรา 2 โรง มายงหาฟาคาดเจือโนราแลเยโกโรงหนึ่ง เข้าพักที่พักร้อนนั้น ขุนภูมนำปลัดอำเภอกำกับกำนันให้รู้จัก พระมาสวดขยันโตด้วย กินข้าวกลางวันแล้วเขามีชนโคให้ดู มีดีคูหนึ่ง หลวงเทพกำนันกับภรรยาเอาของมาให้ ทางแต่ประตำมาถึงบ่อโตะกรมการเขาจัดมาให้ 394 เส้น 10 วาโทรเลข 236 เส่า...” (กรมศิลปากร,2540,น.62)

สมัยรัชกาลที่ 5 ต้นตระกูลของคุณอับลละหะห์ นิยมเดชา ชื่อว่าโต๊ะกามอเป็นชาวมลายูกลันตันได้เดินทางมาตามหาญาติ ซึ่งอาศัยอยู่ที่บ้านบ่อโตะจึงได้ตั้งรกรากอยู่ที่หมู่บ้านแห่งนี้และได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกำนันคนแรกของตำบลบ่อโตะ มีตำแหน่งเป็นถึง จอม คนในหมู่บ้านจึงเรียกท่านว่า ชายจอม⁴

สำหรับชื่อเรียกนั้นหากยึดตามตำนานเรียกว่า บ้านบ่อโตะ ส่วนหลักฐานที่มีบันทึกไว้นั้นมีสองชื่อด้วยกันคือ บ้านตุระ กับ บ้านบ่อโตะ สำหรับชื่อเรียกบ้านบ่อโตะนั้นสอดคล้องกับการเรียกของคนในชุมชนและชุมชนอื่นๆ ในลุ่มทะเลสาบสงขลา ซึ่งเรียกว่า บ้านบ่อโตะ ส่วนในปัจจุบันชื่อทางการของหมู่บ้านคือ บ้านบ่อโตะ

ร่องรอยมลายูกลันตันที่หลงเหลือในปัจจุบันจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่าผู้สูงอายุในชุมชนยังมีความรับรู้สืบต่อกันมาว่าพวกเขามีบรรพบุรุษเป็นชาวมลายูกลันตัน ถึงแม้คนในชุมชนไม่ใช้ภาษามลายูแล้วและใช้ภาษาไทยถิ่นใต้เป็นภาษาหลัก



ภาพ 5 มัสยิดสากลอิสลามมัสยิดประจำบ้านบ่อโตะ ทางทิศใต้ติดกันคือกุโบร์ของหมู่บ้าน สัญลักษณ์บนหลุมฝังศพที่นี้เรียกว่า ไม้ลาลัน
ที่มา: สามารถ สาเริ่ม



ภาพ 6 หลุมฝังศพของโต๊ะกามอหรือชายจอม กำนันตำบลบ่อโตะคนแรกเป็นต้นตระกูลนิยมเดชา
ที่มา: สามารถ สาเริ่ม

1. หลักฐานจากความทรงจำของผู้สูงอายุ

จากการสัมภาษณ์นายอับดุลเลาะห์ นียมเดชา⁵ สรุปได้ว่า

“..ตั้งแต่จำความได้ในหมู่บ้านนั้นจะทำนากันทั้งหมู่บ้านเป็นอาชีพหลัก ส่วนอาชีพประมงในหนึ่งรอบปีทำได้ประมาณ 6 เดือนจึงไม่ใช่อาชีพหลักของคนที่นี่เหมือนกับในปัจจุบัน แต่ละบ้านจะมีเร็นข้าว (ยุ้งฉาง) ที่บ้านของท่านมียุ้งฉางหลังใหญ่มาก เมื่อถึงฤดูเก็บข้าวญาติพี่น้องจากกลันตันจะเดินทางโดยใช้เรือมาที่บ้านบ่อตรูเพื่อเก็บข้าว เมื่อเก็บจนหมดชาวบ่อตรูก็จะแบ่งข้าวให้กับญาติ ๆ ก่อนเดินทางกลับรัฐกลันตัน สมัยก่อนเส้นทางลำบากต้องใช้เรือ ญาติพี่น้องเดินทางไปมาหาสู่กันเป็นปกติ ปัจจุบันมีถนนหนทางที่สะดวกขึ้นแต่ญาติพี่น้องกับตัดขาดไม่ไปมาหาสู่กันเหมือนแต่ก่อน...”

ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ นางห่อมี๊ะ นียมเดชา อายุ 60 ปี ให้ข้อมูลว่า

“...คนบ่อตรูบางครอบครัวแต่งงานกับคนกลันตันปัจจุบันอยู่ที่รัฐกลันตัน บางปียังเดินทางกลับมาเยี่ยมญาติที่บ่อตรูบ้างเป็นบางปี...”⁶

2. หลักฐานจากระบบคำเรียกเครือญาติ

คำเรียกเครือญาติของคนแขกบ้านบ่อตรูนั้นยังคงมีเค้าโครงที่สะท้อนถึงความเป็นมลายูกลันตันอย่างเด่นชัด กล่าวคือ มีการใช้คำว่า เวาะ หมายถึง ลูกหรือป้า คำนี้เป็นคำในภาษาชวามาจากคำว่า Awak (อาวะ) ซึ่งคนมลายูกลันตัน รับมาใช้เพี้ยนเป็น “เวาะ” จากการสัมภาษณ์คุณ Abu Gibrel Jacob ชาวมลายูกลันตันที่สามารถใช้ภาษาไทยได้เป็นอย่างดีให้ข้อมูลว่า ปัจจุบัน “เวาะ” ในรัฐกลันตันไม่มีการใช้อีกแล้ว แต่ยังมีหลักฐานการใช้คำนี้อยู่ในชื่อตัวหนังสือ (ว้าย) โดยคนมลายูกลันตันจะมีตัวหนังสือที่เรียกว่า เวาะลง ส่วนคนมลายูปัตตานีมีตัวหนังสือ



ภาพ 7 ซ้าย นายอาหมัด นียมเดชา ผู้ใหญ่สัมภาษณ์ เรื่องคำเรียกเครือญาติคนแขกบ้านบ่อตรู คนชวานายรอหมัด วงษ์อุทัย มุสลิมในวัฒนธรรมชิงชูรา (สงขลา) บ้านชุมพลชายทะเล ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เป็นผู้ให้การช่วยเหลือผู้เขียนในการพาไปสำรวจข้อมูลภาคสนามที่บ้านบ่อตรู
ที่มา: สามารถ สาเริ่ม



ภาพ 8 ซ้าย นางห่อมี๊ะ นียมเดชาและลูกสาวคุณครู อาอี๊ะ นียมเดช กับหนังสือประวัติตระกูลนียมเดชา ที่สืบมาจากโต๊ะกามอชาวมลายูกลันตัน กำนันคนแรกของบ้านบ่อตรู หรือที่คนในหมู่บ้านเรียกท่านว่า ชายจอม
ที่มา: สามารถ สาเริ่ม

เรียกว่า เวาะไ้ะ ทั้งเวาะลงและเวาะไ้ะ คำว่าเวาะ
ในที่นี้หมายถึงลง ส่วน ลงกับไ้ะหมายถึง ชื้อ (ลงลง
กับลงไ้ะ)

ส่วนคำว่า พ่อ นั้นคนแขกบ้านบ่อตรูจะใช้
คำเรียกว่า เจ๊ะ เป็นเรียกแบบมลายูกลันตัน ในอดีต
ที่รัฐกลันตันจะใช้คำเจ๊ะ เรียก พ่อ กันอย่างแพร่หลาย
ปัจจุบันพบว่าคนที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไปยังใช้เรียกกันอยู่
ส่วนคนที่มีอายุน้อยลงมาพบว่าไม่เรียกด้วยคำว่าเจ๊ะ
กันแล้ว⁷



ภาพ 9 ร้านขายข้าวตอนเช้าที่บ้านบ่อตรู มีอาหาร
หลากหลายให้เลือกรับประทาน
ที่มา: สามารถ สาเริ่ม

ตารางเปรียบเทียบการใช้คำเรียกเครือญาติของคนแขกบ้านบ่อตรูกับมุสลิมในกลุ่มทะเลสาบสงขลา

คำเรียกเครือญาติภาษาไทย	คำเรียกเครือญาติคนแขกบ่อตรู ⁸	คำเรียกเครือญาติคนแขกกลุ่ม ทะเลสาบ (ในวัฒนธรรมชิงชูรา) ⁹
ทวด	โต๊ะหยัง	แก่หยัง หรือโต๊ะหยัง
ยาย ย่า	โต๊ะ หรือ โต๊ะหญิง	มะแก่ หรือแก่
ตา ปู่	ชาย หรือ โต๊ะชาย	ปะแก่ หรือแก่
พ่อ	เจ๊ะ	ปะ
แม่	มะ	มะ
ลุง ป้า	เวาะ	วะหรือวา
น้ำ อา	จู	ซูหรือสุ
พี่ชาย	บัง	บัง
พี่สาว	ฟี่	ฟี่

จากต่างเปรียบเทียบจะพบว่าระบบคำเรียก
เครือญาติของคนบ้านบ่อตรูนั้นมีลักษณะที่มีความ
แตกต่างจากมุสลิมส่วนใหญ่ในกลุ่มทะเลสาบสงขลา
อย่างเด่นชัดโดยตั้งแต่การใช้คำว่า ทวด ยาย ย่า ปู่
ลุง ป้า พ่อ น้ำและอา จะเห็นว่าคำที่ใช้เรียกเป็นคนละ
คำกัน แต่บางคำมีรากร่วมกันเช่นคำว่า เวาะกับ วะ

หรือวา และคำว่า จูกับ ซูหรือสุ ดังนั้นคำเรียกเครือ
ญาติของคนมุสลิมในกลุ่มที่ใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ เป็น
เครื่องมืออย่างหนึ่งที่สามารถจำแนกได้ว่าคนมุสลิม
กลุ่มนั้นมีพื้นฐานทางวัฒนธรรม มีบรรพบุรุษเป็นคน
มลายูกลุ่มไหน

3.หลักฐานจากบันทึกสมัยรัชกาลที่ 5

ในบันทึกสมัยรัชกาลที่ 5 จดหมายระยะทางไปตรวจราชการแหลมมลายู รศ. 121 พ.ศ.2445 พระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์กล่าวถึงการแสดงมะโย่งของคนแขกบ้านปอตรุจากการลงพื้นที่ภาคสนามพบว่าผู้สูงอายุในหมู่บ้านยังคงมีความทรงจำว่าในอดีตมีการแสดงมะโย่งโดยใช้ภาษามลายู ส่วนการแสดงยี่เกซึ่งถูกบันทึกไว้เช่นกัน ปัจจุบันในหมู่บ้านเหลือทายาทนักแสดงยี่เก (ดีเกหรือลิเก) ท่านสุดท้ายมีชื่อว่า นายสุทิน นิยมเดชา อายุ 80 ปี ปัจจุบันท่านเป็นผู้ป่วยติดเตียง สำหรับการแสดงมะโย่งเป็นการแสดงที่ยังมีอยู่ในพื้นที่ของรัฐกลันตันของประเทศมาเลเซีย และในพื้นที่ของปัตตานีในเขตประเทศไทย การแสดงดังกล่าวถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ของคนมลายูทั้งสองพื้นที่นี้ ซึ่งเป็นอีกร่องรอยหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงรากเหง้าของความเป็นมลายูกลันตันของคนแขกบ้านปอตรุ ถึงแม้ในปัจจุบันจะเหลือเพียงเรื่องราวของความทรงจำในคนสูงอายุแล้วก็ตาม

สรุป

คนแขกบ้านปอตรุ ตำบลปอตรุ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เป็นคนมุสลิมใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ปัจจุบันไม่ได้ใช้ภาษามลายูกลันตันในชีวิตประจำวันแล้ว แต่การที่มีบรรพบุรุษเป็นชาวมลายูกลันตันจากการศึกษาพบว่า ในชุมชนยังมีความทรงจำและรับรู้ถึงที่มาของบรรพบุรุษว่าเป็นคนมลายูกลันตัน ร่องรอยความเป็นมลายูกลันตันยังสะท้อนผ่านคำเรียกเครือญาติซึ่งมีลักษณะการใช้แบบคำดั้งเดิมของมลายูกลันตัน โดยเฉพาะคำว่า เจ๊ะ ที่ใช้เรียกพ่อ สืบเนื่องจากในปัจจุบันที่รัฐกลันตันคำนี้ยังใช้กันในกลุ่มคนที่สูงอายุเป็นหลัก



ภาพ 10 คนแขกบ้านปอตรุที่ตลาดนัดหน้าวัดชุมพล ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ขายเมนูข้าวเหนียวได้แก่ เหนียวขาวเงาะ คือข้าวเหนียวหนึ่งสุก คลุกมะพร้าวทึนทึกทานกับน้ำตาลทรายหรือทากับปลาแห้ง และขนมกล้วยยวนทำจากกล้วยห่อด้วยมันสำปะหลังหนึ่งสุกคลุกมะพร้าวทานกับน้ำตาลทราย
ที่มา: สามารถ สาเริ่ม



ภาพ 11 โรงทำเรือของคนแขกบ้านปอตรุ ตำบลปอตรุ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา มรดกงานช่างที่ยังตกทอดจากบรรพบุรุษสืบมาจนถึงปัจจุบัน
ที่มา: สามารถ สาเริ่ม

ทั้งนี้นอกจากบ้านบ่อตรุแล้วจากการเก็บข้อมูลภาคสนามของผู้เขียนพบว่า ในเขตอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช บริเวณบ้านหน้าศาล ตำบลหน้าสถลยังพบคนแขกที่มีบรรพบุรุษเป็นชาวมลายู กลันตันอีกเช่นเดียวกันโดยชุมชนแห่งนี้ใช้คำว่า เวาะ หมายถึงป่าหรือลุงและเรียกพ่อโดยใช้คำว่า เจ๊ะ หรือ แว สำหรับช่วงเวลาที่น่าคิดว่าคนมลายูกลันตันเข้ามาตั้งพื้นที่บ้านบ่อตรุช่วงเวลาใดนั้นในเบื้องต้นผู้เขียนสันนิษฐานว่าเข้ามาช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ มีความเป็นไปได้ว่าเป็นกลุ่มที่เดินทางมาเองสืบเนื่องจากใน

ช่วงเวลาดังกล่าวยังไม่เกิดประเทศแบบรัฐชาติผู้คนยังคงเดินทางได้สะดวกโดยไม่มีกฎหมายกำหนดและมีความเป็นไปได้เช่นเดียวกันว่าเป็นกลุ่มมลายูกลันตันที่ถูกเทครัวมาจากหัวเมืองกลันตันช่วงต้นกรุงที่หัวเมืองมลายูทำสงครามกับสยาม

ผู้เขียนหวังว่าบทความชิ้นนี้จะเป็นข้อมูลเบื้องต้นเพื่อนำไปสู่การศึกษาเรื่องราวของคนแขกเชื้อสายมลายูกลันตันนอกแผ่นดินกลันตันในอนาคตว่ามีคนกลุ่มนี้อาศัยอยู่ที่ใดอีกบ้าง ●

เชิงอรรถ

- ¹ ในบทความนี้ผู้เขียนเลือกใช้คำว่า “คนแขก” แทนคำว่า ชาวมุสลิม เนื่องจากคำว่าคนแขกนี้เป็นคำที่ชาวมุสลิมในพื้นที่บ้านบ่อตรุเรียกขานตัวตนของตัวเอง ทั้งนี้การใช้คำว่าคนแขกในบริเวณนี้ยังให้นัยยะด้วยว่าเป็นกลุ่มชาวมุสลิมที่พูดภาษาไทยถิ่นใต้เป็นภาษาหลักมีคำเรียกเครือญาติที่มีรากมาจากจารีตชวา-มลายู ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มชาวมุสลิมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ที่ใช้ภาษามลายูถิ่นเป็นภาษาหลัก เรียกตนเองว่าออญา (คนนญา) ทั้งนี้สามารถอ่านเพิ่มเติมเรื่องราวของคนแขกในพื้นที่จังหวัดสงขลาได้จาก บทความเรื่อง “คนแขกกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา” ในวารสารเมืองโบราณ ฉบับที่ 44 เล่มที่ 4 หน้า 97-109
- ² ที่หมู่บ้านของผู้เขียนที่บ้านควน ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ก็เรียกด้วยชื่อบ่อโต๊ะเช่นเดียวกัน
- ³ สัมภาษณ์ อับดุลเลาะห์ นิยมเดชา 135/1 หมู่ 1 ตำบลบ่อตรุ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ.2566
- ⁴ สัมภาษณ์ นายอับดุลเลาะห์ นิยมเดชา 135/1 หมู่ 1 ตำบลบ่อตรุ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ.2566
- ⁵ สัมภาษณ์ นายอับดุลเลาะห์ นิยมเดชา 135/1 หมู่ 1 ตำบลบ่อตรุ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ.2566
- ⁶ สัมภาษณ์ นางห่อมี๊ะ นิยมเดชา 154/ 1 หมู่ 1 ตำบลบ่อตรุ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ.2566
- ⁷ สัมภาษณ์ Abu Gibrel Jacob ชาวมลายูกลันตัน เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ.2566
- ⁸ สัมภาษณ์ อาหมัด นิยมเดชา อายุ 57 ปี 14 หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อตรุ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2566

⁹ มุสลิมในวัฒนธรรมชิงชู่หรือมุสลิมกลุ่มทะเลสาบสงขลาคือกลุ่มคนที่สืบเนื่องมาจากยุคสุลต่านสุลัยมาน สมัยอยุธยา ระบบคำเรียกเครือญาติของคนกลุ่มนี้มีลักษณะที่แตกต่างไปจากกลุ่มมลายูอื่น ๆ ปัจจุบันคนกลุ่มนี้นอกจากอาศัยอยู่รอบกลุ่มทะเลสาบสงขลา บางส่วนอาศัยอยู่ที่บ้านสงขลา ตำบลตลาด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นกลุ่มที่ถูกเทครัวไปจากสงขลาสมัยอยุธยา อ่านเพิ่มเติมได้ในบทความเรื่อง อักษรชาวในป้ายหลุมศพโบราณที่สงขลา กับจารีตคำเรียกเครือญาติที่มีรากมาจากคำชาวของคนมุสลิมกลุ่มทะเลสาบ โดยสามารถ สารีเริ่ม ใน <https://bit.ly/3Mim6Lo>

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2540). จดหมายระยะทางไปตรวจราชการแหลมมลายู รศ. 121 พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : บริษัททุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด
- หจข กรมศิลปากร ร.5 ม.2.14/22 อ้างใน ทายาทตระกูลรัตนปราการร่วมกับสถาบันทักษิณคดี.(2528). อนุสรณีย์ สุชาติรัตนปราการ. (พิมพ์ครั้งที่ 1).